

แนวทางการพัฒนาการแปรรูปมันสำปะหลัง

: กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง¹

Guidelines for the Development of Cassava Processing

: A Case Study of Ban Chang Sub-district Community Enterprise, Ban Chang District,
Rayong Province

ปวีตรา เกตุสุริยา²

ผู้ช่วยศาสตราจารย์กานต์ บุณยะกาญจน³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการแปรรูปมันสำปะหลัง : กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง มีวัตถุประสงค์เพื่อเพื่อศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการแปรรูปมันสำปะหลัง ในกรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนของตำบล บ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จ.ระยอง 2. ปัจจัยใดที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาการแปรรูปของมันสำปะหลัง การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูล เช่น ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดและทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลด้านต่างๆ ทางอินเทอร์เน็ต และการสัมภาษณ์เชิงลึกในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผลการศึกษาที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ 1. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการแปรรูปมันสำปะหลังในกรณีศึกษา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนของตำบล บ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จ.ระยอง พบว่า การดำเนินชีวิตชาวบ้าน นั้นมีแนวทางในการแปรรูปมันสำปะหลัง คือ นอกจากการแปรรูปมันสำปะหลัง เป็นมันเส้น มันทอด มันปิ้งรส หรือ เฟรนช์ฟรายส์ แล้ว ยังมีการพัฒนาในเรื่องของบรรจุภัณฑ์ก็มีการพัฒนารูปแบบไปโดยตลอด และยังมีการขายธุรกิจนี้ไปยังตลาดอื่น ซึ่งไม่ใช่เพียงตลาดในชุมชนเท่านั้น แต่มีการวางจำหน่ายตามงานสินค้าโอท็อป ตามบูทต่างๆ และถึงขั้นมีการวางแผนการขายไปยังต่างประเทศ จึงเห็น

¹ บทความเรียงจากการศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่อง “แนวทางการพัฒนาการแปรรูปมันสำปะหลัง : กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง” ซึ่งได้ผ่านการสอบเรียบร้อยแล้ว โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์กานต์ บุณยะกาญจน

² นักศึกษาปริญญาโท โครงการหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต (กลุ่มวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น) มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³ อาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าอิสระ

ว่าการแปรรูปมันสำปะหลังที่แต่เดิมเป็นการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่านั้น แต่กลับเป็นอาชีพหลักของชุมชนบ้านฉาง จังหวัดระยอง

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาการแปรรูปของมันสำปะหลัง พบว่า ผู้นำ การจัดระเบียบองค์กร และ เงินทุนนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง เมื่อผู้นำมีองค์ความรู้ มีการติดตามสถานการณ์การผลิต และการตลาดอยู่เสมอ ทำให้เมื่อเกิด ปัญหา เช่น ปัญหาราคามันสำปะหลังตกต่ำ ความรู้ความสามารถดังกล่าว ก็จะสามารถใช้ในการวางแผนทำให้ผ่านพ้นอุปสรรค และปัญหาได้ ในด้านเงินทุน พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง ได้รับการสนับสนุนจากหลายฝ่ายไม่ว่าจะเป็นงบประมาณจากรัฐบาล ในการก่อตั้ง ศพก. กรมพัฒนาที่ดินเข้ามาดูแลเรื่อง การตรวจวิเคราะห์ดินเรื่องปุ๋ยหมัก ชีวภาพ มีการสอนการฝึกอบรม ผู้นำและสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนก็จะเข้าร่วมการอบรมของ สหกรณ์การเกษตร เข้ามาช่วยในเรื่องให้เราเป็นสมาชิกในการจำหน่ายปุ๋ยจะได้ทำการซื้อที่ถูกกว่าซื้อข้างนอก กรมชลประทานเข้ามาดูแลเกี่ยวกับเรื่องสภาพน้ำ บัญชีจังหวัดก็เข้ามาสอนเรื่องต้นทุนการผลิต การทำบัญชีครัวเรือน อีกทั้ง ยังได้รับการสนับสนุนจากภาคเอกชน กลุ่มโรงงานในนิคมอุตสาหกรรมพื้นที่ใกล้เคียง เช่น บริษัทนิคมเอเชีย บริษัทดาว ไทยนิคมยัง ยืน เป็นต้น ฉะนั้นแล้ว ผู้นำ , การจัดระเบียบองค์กร และเงินทุน จึงเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาการแปรรูปของมันสำปะหลัง

คำสำคัญ : หลักการพัฒนา , วิสาหกิจชุมชน , การแปรรูป , หลักการมีส่วนร่วม

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

เนื่องจากในอดีต และต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน มันสำปะหลังเป็นพืชการเกษตรที่ผู้คนสนใจกันมากในหมู่ผลผลิต การเกษตร การส่งออก หรือไม่ว่าจะเป็นสินค้าในประเทศ ซึ่งมันสำปะหลังจะถูกนำไป ผลิตเป็นสินค้าต่างๆ เช่น แป้งมันสำปะหลัง ผงชูรส สารให้ความหวานต่างๆ รวมไปถึง การผลิตไบโอดีเซล จึงถือได้ว่ามันสำปะหลังเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของโลก ในที่นี้ผู้ส่งออกผลผลิตมันสำปะหลังรายที่ใหญ่ที่สุดของโลกก็คือประเทศไทย ที่มีส่วนแบ่งตลาดร้อยละ 70 สำหรับตลาด ASEAN และสามารถครองอันดับหนึ่งในการส่งออกมาเป็นเวลานานกว่า 10 ปี จากข้อมูลสถิติการส่งออกผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังของสำนักงาน เศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในระหว่างปีพ.ศ. 2552 ถึง 2557 พบว่า ปริมาณ การส่งออกผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยไทยได้ส่งออกผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังไปยังสาธารณรัฐประชาชน จีน จากการอ้างอิงข้างต้น ทำให้พบว่า เนื่องจากมันสำปะหลังเป็นที่ต้องการทั่วโลกและแม้กระทั่งในประเทศไทยก็ตามจึงทำให้ราคาของมันสำปะหลังเพิ่มสูงขึ้นตามความต้องการของทั่วโลก เป็นผลให้เกษตรกรจำนวนมากพากันมาปลูกมันสำปะหลังกันอย่างต่อเนื่องและเป็นจำนวนเยอะขึ้นเพื่อหวังให้มีรายได้ที่ดีขึ้นนั่นเอง แต่ในขณะที่เดียวกันเมื่อความต้องการและผลผลิต

ลันตลาด เป็นผลให้เกษตรกรหันมาปลูกมันสำปะหลังกันเยอะมากขึ้น รวมทั้งเกษตรกรในไทยด้วย ธัญชนกและดวงสมพร (2559). ได้กล่าวไว้ว่าปัจจุบันมันสำปะหลัง ได้กลายเป็นพืชที่ทำรายได้ให้กับประเทศไทยเป็นจำนวนมากและก้าวเข้ามาเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญอันดับหนึ่งของโลกปัจจุบันทั่วโลกมีพื้นที่ปลูกมันสำปะหลังโดยรวมประมาณ 117 ล้านไร่ ผลผลิตประมาณ 202.65 ล้านตัน หรือผลผลิตเฉลี่ย 1,752 กิโลกรัมต่อไร่ แหล่งเพาะปลูกขนาดใหญ่กระจายอยู่ในทวีปแอฟริกาประมาณ 75 ล้านไร่ ได้แก่ ประเทศไนจีเรีย ประเทศคองโก ประเทศกานา ประเทศแองโกลา และประเทศโมซัมบิก รองลงมาอยู่ในทวีปเอเชียประมาณ 25 ล้านไร่ โดยประเทศผู้ผลิตที่สำคัญคือ ประเทศไทย ซึ่ง ตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง เป็นหนึ่งในนั้น กล่าวคือ เป็นรายผลิตแห่งใหญ่ในประเทศไทย อย่างไรก็ตามเมื่อเกษตรกรรวมทั้งเกษตรกรในไทยหันมาปลูกมันสำปะหลังเพิ่มมากขึ้นเพื่อหวังส่งออกให้กับต่างประเทศกล่าวคือเพื่อหวังรายได้ที่ดีจากการปลูกมันสำปะหลังนี้เอง จึงเกิดการที่ผลผลิตนั้นล้นตลาด ซึ่งเป็นผลมาจากการที่เกษตรกรหันมาปลูกมันสำปะหลังกันเยอะมากขึ้นความต้องการซื้อเลยมีน้อยกว่าความต้องการจะขาย เพราะสินค้าล้นตลาดทำให้ราคาของมันสำปะหลังลดลงซึ่งเป็นผลให้เกษตรกรประสบปัญหาขาดรายได้และไม่รู้จะจัดการอย่างไรกับผลผลิตจากปัญหาข้างต้น เกษตรกรในอำเภอบ้านฉางซึ่งประสบปัญหาเช่นเดียวกันนี้ จึงได้มีวิธีการแก้ไขปัญหาคือ มีการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนมาเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรมันสำปะหลังในเขตพื้นที่ด้านการแปรรูปมันสำปะหลังที่ล้นตลาดและรายได้ต่ำลงเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับมันสำปะหลังโดยการแปรรูปมันสำปะหลังเป็นรูปแบบต่างๆ อาทิ มันสำปะหลังอัดเม็ด มันสำปะหลังสับ มันเส้น มันสำปะหลังทอด โดย อารีย์ นัยพินิจ (2014). รายงานว่าวิสาหกิจชุมชนได้รับการส่งเสริมและพัฒนาที่เหมาะสมกับศักยภาพให้มีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งตนเองได้รวมทั้งมีความสามารถในการประกอบกิจการบริหารจัดการให้มีความพร้อมในการแข่งขันทางการค้าและสามารถก้าวไปสู่การเป็นผู้ประกอบการในระดับที่สูงขึ้นปัจจุบันกรมส่งเสริมการเกษตรได้รับจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนไปแล้วกว่า 73,000 แห่ง จากข้อมูลการประเมินศักยภาพ พบว่าวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่มีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการส่งเสริมและพัฒนาให้มีความเข้มแข็ง และพึ่งพาตนเองได้โดยในระยะที่ผ่านมาได้มีการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบจนสามารถกำหนดแนวทางการพัฒนากิจการวิสาหกิจชุมชนชุมชน และได้รับการสนับสนุน การพัฒนาภายใต้กลไกของคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน และอนุกรรมการอำเภอแล้วจำนวนหนึ่ง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจและต้องการศึกษาแนวทางการพัฒนาการแปรรูปมันสำปะหลังที่ล้นตลาด เพื่อหาแนวทางการพัฒนาจนส่งผลต่อความสำเร็จของการแปรรูปมันสำปะหลัง และสามารถนำไปปรับใช้ในการวางแผนพัฒนาชุมชนต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการแปรรูปมันสำปะหลังในกรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนของตำบล บ้านฉาง อำเภอ บ้านฉาง จ.ระยอง
2. ปัจจัยใดที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาการแปรรูปของมันสำปะหลัง

ขอบเขตการศึกษา

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา
 - การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาแนวทางการพัฒนาการแปรรูปมันสำปะหลังให้แก่คนใน ชุมชน ตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง
2. ขอบเขตด้านประชากร
 - ประธานหรือรองประธาน และชาวบ้านกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ศพก. บ้านฉาง ตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง จำนวน 5 คน
 - กลุ่มเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพทำไร่มันสำปะหลังตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง จำนวน 5 คน
3. ขอบเขตด้านพื้นที่
 - วิสาหกิจชุมชน ศพก.อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง
4. ขอบเขตด้านระยะเวลา
 - ช่วงระยะเวลาการศึกษาตั้งแต่เดือนตุลาคม- เดือนพฤศจิกายน 2565

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบแนวทางการพัฒนา และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการแปรรูปมัน สำปะหลัง ภายในชุมชน กรณีศึกษา กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ศพก.บ้านฉาง ตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง
2. เพื่อทราบถึงปัจจัยความสำเร็จในการมีส่วนร่วมของการพัฒนาการแปรรูปของมันสำปะหลัง
3. หน่วยงานภาครัฐ ผู้นำชุมชน และภาคส่วนต่างๆ สามารถนำแนวทางการพัฒนาไปบริหารในท้องถิ่นของตนเองได้

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1.แนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

กลุ่มวิสาหกิจชุมชน

1. ความหมายของวิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชน คือ การรวมตัวของชาวบ้านกิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการ โดยคณะบุคคลที่มีความผูกพันกัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการ เพื่อสร้างรายได้ และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัวชุมชน และระหว่างชุมชน (สำนักงานเกษตร จังหวัดนนทบุรี, 2556) เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน คือ คณะบุคคลที่รวมตัวกัน โดยมีวัตถุประสงค์ในการ จัดทำกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเครือข่าย

2. ลักษณะของวิสาหกิจชุมชน จากความหมายของวิสาหกิจชุมชนข้างต้นนั้น วิสาหกิจชุมชนจึงมีลักษณะที่สำคัญ 7 อย่างด้วยกัน ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบของวิสาหกิจชุมชน คือ

2.1 ชุมชนเป็นเจ้าของกิจการเอง แต่อย่างไรก็ดี คนนอกอาจมีส่วนร่วมโดย อาจมีการถือหุ้นได้เพื่อการมีส่วนร่วม ร่วมมือ และให้ความช่วยเหลือแต่ไม่ใช่หุ้นใหญ่ทำให้มีอำนาจในการตัดสินใจ

2.2 ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน ซึ่งอาจจะนำวัตถุดิบบางส่วนมาจากภายนอกได้แต่เน้นการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้มากที่สุด

2.3 ริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน เพื่อการพัฒนาศักยภาพของ ชุมชนซึ่งมีความรู้ภูมิปัญญา หากมีกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมเกิดมีความเชื่อมั่นในตัวเองก็จะริเริ่ม สร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ได้โดยไม่เอาแต่เลียนแบบหรือแสวงหาสูตรสำเร็จ

2.4 มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับภูมิปัญญาสากล ฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานทุนที่สำคัญ เป็นการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยปรับประยุกต์ให้ทันสมัย ผสมผสานกับความรู้ภูมิปัญญาสากลหรือจากที่อื่น

2.5 มีการดำเนินการแบบบูรณาการเชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ ไม่ใช่ทำแบบโครงการเดี่ยว คล้ายกับปลูกพืชเดี่ยว แต่เป็นการทำแบบวนเกษตร คือ มีหลาย ๆ กิจกรรมประสานพหุพลัง (synergy) และเกื้อกูลกัน (cluster)

2.6 มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจหลัก การเรียนรู้คือหัวใจของ กระบวนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน หากไม่มีการเรียนรู้ก็จะมีแต่การเลียนแบบการหาสูตรสำเร็จ โดยไม่มีความคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ หากไม่มีการเรียนรู้ก็จะมีวิสาหกิจชุมชนบนฐานความรู้ แต่บนฐานความรู้สึก ความอยาก ความต้องการตามทีสื่อในสังคมกระตุ้นให้เกิดทำให้ความอยากกลายเป็นความจำเป็นสำหรับชีวิตไปหมด สวพ. มทร.สุวรรณภูมิ

2.7 มีการพึ่งตนเองเป็นเป้าหมาย การพึ่งตนเองคือเป้าหมายอันดับแรกและ สำคัญที่สุดของวิสาหกิจชุมชน ถ้าหากพลาดเป้าหมายนี้คือพลาดเป้า วิสาหกิจชุมชนจะกลายเป็น ธุรกิจที่มีเป้าหมายที่กำไรก่อนที่จะคิดทำให้รอด ไม่พัฒนา เป็นขั้นเป็นตอนให้เกิดความมั่นคงก่อนที่จะก้าวไปพัฒนาธุรกิจ

3. ประเภทของวิสาหกิจชุมชน ในการแบ่งประเภทของวิสาหกิจชุมชน สามารถมองได้หลายมิติ กล่าวคือ แบ่งตาม ลักษณะการประกอบการเป็นหลัก และแบ่งตามการจัดระดับและขั้นตอนการพัฒนาการประกอบการ ของวิสาหกิจชุมชน

4. ประโยชน์ที่ได้รับจากการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน เมื่อได้มีการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนแล้วตาม พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจ ชุมชน พ.ศ. 2548 จะทำให้ได้รับประโยชน์ ดังนี้

4.1 เกิดการรวมตัวกันของคนในชุมชนในการประกอบกิจการในระดับชุมชนเป็นวิสาหกิจชุมชนและ เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนที่ได้รับการรับรองตามกฎหมาย

4.2 มีสิทธิในการขอรับการส่งเสริมหรือสนับสนุนความต้องการที่แท้จริงจาก คณะกรรมการส่งเสริม วิสาหกิจชุมชน

4.3 มีสิทธิในการได้รับการส่งเสริมหรือการสนับสนุนการพัฒนากิจการตามมาตรการที่ คณะกรรมการ ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจัดให้มี คือ วิสาหกิจชุมชนระดับปฐมภูมิ ซึ่งมีการประกอบ กิจการอย่างครบวงจร ทำให้วิสาหกิจชุมชน ที่มีความเข้มแข็ง และพึ่งพาตนเองได้แล้วได้มีการพัฒนาที่สูงขึ้น วิสาหกิจชุมชนประสงค์จะรวมตัวกันจัดตั้งเป็นเครือข่าย วิสาหกิจชุมชนหรือดำเนินการจัดตั้งเป็นองค์กรธุรกิจใด ๆ การพัฒนามาตรฐานคุณภาพผลิตภัณฑ์ และมีการประสานงาน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อการส่งเสริมสนับสนุนเกี่ยวกับเงินทุน การจัดการฝึกอบรมและถ่ายทอดความรู้ที่เป็นประโยชน์และ เป็นไปตามความต้องการของวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งแก้ไขกฎหมายระเบียบข้อบังคับที่วิสาหกิจชุมชนมอบหมายสมาชิกเป็นผู้มี อำนาจทำการแทนเพื่อยื่นคำขอรับแบบจดทะเบียน (สวช.01) ยื่นแบบพร้อมเอกสาร เจ้าหน้าที่ตรวจสอบหลักฐาน มอบ ใบรับรองเรื่อง (ท.ว.ช.1) นายทะเบียนตรวจสอบคุณสมบัติและ เอกสาร ปิดประกาศ 7 วัน ไม่มีผู้คัดค้าน ออกหนังสือสำคัญ แสดงการจดทะเบียน (ท.ว.ช.2) และเอกสารสำคัญแสดงการดำเนินกิจการ (ท.ว.ช.3) สวพ. มทร.สุวรรณภูมิ 21 อุปสรรคต่อ การดำเนินงานและนำไปสู่ระบบเศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้และพร้อมสำหรับการพัฒนาเพื่อที่จะแข่งขัน ทางการค้าในอนาคต

2. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาองค์กรเกษตรกร วิสาหกิจชุมชนและเครือข่าย

กรมส่งเสริมการเกษตร (2556) ได้กล่าวถึงแนวคิดหลักการและกระบวนการในการพัฒนาองค์กรเกษตรกร วิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดและหลักการในการพัฒนาองค์กรเกษตรกร วิสาหกิจชุมชนและเครือข่าย

2.1.1 หลักการเรียนรู้

1) แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ การพัฒนาองค์กรเกษตรกร วิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายจะผูกติดกับการนำเข้าปัจจัยต่างๆ จากภายนอกขาดการให้ความสำคัญต่อการสนับสนุนการวิจัยด้วยตนเอง และพัฒนาถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่แล้ว การถ่ายทอดยังเป็นการสื่อสารทางเดียว ขาดการชี้แนะเพื่อการคิดวิเคราะห์ และตัดสินใจทางให้การพัฒนาไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร โดยเฉพาะการแก้ปัญหาในระดับชุมชน เพราะไม่ได้มีการพัฒนาองค์กรเกษตรกร และวิสาหกิจชุมชนให้มีความสามารถในการบริหารจัดการในองค์กรของตนเอง ดังนั้น การเรียนรู้จึงมีความสำคัญต่อบุคคลและองค์กร การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ตลอดชีวิต “การเรียนรู้” คือ การเปลี่ยนแปลงศักยภาพแห่งพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวรซึ่งเป็นผลมาจากการฝึกหรือการปฏิบัติที่ได้รับ

2) ปัจจัยสำคัญของการเรียนรู้ ในสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงที่ทั่วโลกเต็มไปด้วยข่าวสารและข้อมูลต่างๆ ที่ล้วนส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิต และการตัดสินใจของผู้คนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผู้ที่สามารถเข้าถึงและมีความแม่นยำของข่าวสารและข้อมูลมากกว่า ย่อมตัดสินใจในสิ่งต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม และถูกต้องการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงต่างๆ จึงมีความสำคัญปัจจัยสำคัญของการเรียนรู้

2.1.2 หลักการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชน ชุมชน หรือ กลุ่มคนเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายหรือแนวทางพัฒนาและมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากการบริการ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการควบคุมประเมินผล แผนงานโครงการต่างๆ ของกลุ่มหรือองค์กร

1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา เพื่อค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหาองค์กรหรือกลุ่ม ถ้าไม่ทราบถึงปัญหา และเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหาจะทำให้การแก้ไขไร้ประโยชน์

2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม การวางแผนจะช่วยให้องค์กรหรือกลุ่มรู้จักวิถีคิดการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รู้จักการนำเอาปัจจัยข่าวสารข้อมูลต่างๆ มาใช้วางแผน

3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน สมาชิกขององค์กรหรือกลุ่มอาจมีฐานะที่แตกต่างกัน แต่อาจมีแรงงานของตนเองที่สามารถใช้เข้าร่วมได้ การร่วมลงทุน และการปฏิบัติงานจะทำให้องค์กรหรือกลุ่มสามารถคิดต้นทุนดำเนินการได้ด้วยตนเอง ทำให้ได้เรียนรู้การดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิด

2.1.3 หลักการพึ่งพาตนเอง

การพึ่งพาตนเอง หมายถึง ความสามารถในการดำรงอยู่ได้อย่างอิสระ มั่นคง สมบูรณ์ ซึ่งการพึ่งพาตนเองได้นั้นมีทั้งในบุคคลและชุมชน การพึ่งตนเองต้องสามารถผันเปลี่ยนไปตามกาลเวลาได้เพื่อให้เกิดความเหมาะสม สอดคล้อง และสมดุล ซึ่งการพึ่งพาตนเองและการพัฒนาที่ช่วยในการขับเคลื่อนมีปัจจัยสำคัญ 5 ด้าน หรือ TCRMS ซึ่งประกอบด้วย Technology Economic Resource Mental และ Social-Culture

3. แนวคิดการจัดการและองค์การ

วีริช สงวนวงศ์วาน (2557) ได้ให้ความหมายของผู้บริหาร (Manager) คือ ผู้ที่ทำงานร่วมกับผู้อื่นโดยทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน (Coordinating) และดูแล (Overseeing) งานของคนอื่นๆ ในทีมงาน หรือในแผนกงานหรือในองค์การ รวมทั้งประสานงานกับบุคคลหรือแผนกงาน หรือองค์การภายนอกด้วย ทั้งนี้เพื่อให้เป้าหมายของหน่วยงานหรือองค์การบรรลุผลสำเร็จ การจัดการ (Management) คือสิ่งที่ผู้จัดการหรือผู้บริหารต้องปฏิบัติซึ่งเกี่ยวข้องกับการประสานงาน การดูแลงานและกิจกรรมต่างๆ ของผู้อื่น เพื่องานและกิจกรรมเหล่านั้นสำเร็จลุล่วงไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลการประสานงาน และดูแลงานของผู้อื่นจึงเป็นข้อแตกต่างที่แยกแยะผู้บริหารออกจากผู้ที่มีได้เป็นผู้บริหารที่รับผิดชอบงานเฉพาะของตนเอง โครงสร้างองค์การ (Organizational Structure) คือ กรอบโครงงานขององค์การที่กำหนดงาน กลุ่มงาน และความสัมพันธ์ของงานไว้เมื่อมีการปรับโครงสร้างองค์การก็ต้องมีการออกแบบองค์การใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการแปรรูปมันสำปะหลัง : กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลัก เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ซึ่งได้กำหนดแนวทางในการดำเนินการวิจัย 2 วิธี คือ การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ทางวิชาการ บทความ รายงานการ วิจัย วิทยานิพนธ์ ที่เกี่ยวข้องกับการวิสาหกิจชุมชน การแปรรูป และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 คน ผ่านแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ

1. ประธาน หรือรองประธาน และสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ศพก.บ้านฉาง ตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัด ระยอง จำนวน 5 คน
2. กลุ่มเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพทำไร่มันมันสำปะหลัง ตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง จำนวน 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการจัดเก็บ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล ใช้คำถามแบบปลายเปิด เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็นออกมาได้อย่างเป็นอิสระ แต่ให้ ได้มาซึ่งข้อมูลครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ จึงใช้แบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง และคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์แบ่งหัวข้อออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนของตำบล บ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จ.ระยอง มี แนวทางการพัฒนาการแปรรูปมันสำปะหลังอย่างไร
2. ปัจจัยใดที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาการแปรรูปของมันสำปะหลังของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนของตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จ.ระยอง

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ศึกษาทำความเข้าใจ ทบทวนทฤษฎี แนวคิด งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเอกสารทางวิชาการ 2. กำหนดแนวทางประเด็นที่สำคัญในการสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ในลักษณะ คำถามแบบปลายเปิด เพื่อให้มีความยืดหยุ่นของคำถามตามความเหมาะสมในสถานการณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งเป็นการศึกษา ค้นคว้ารวบรวมข้อมูลในบทความวิชาการ หนังสือ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนสืบค้นข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่มีอยู่ เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลเกี่ยวกับ แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล จากการสัมภาษณ์ (Interview) เพื่อให้ทราบถึงคำตอบอย่างละเอียดครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

2.1) เตรียมความพร้อมในการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยทำความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็น สัมภาษณ์และข้อกำหนดไว้ล่วงหน้า

2.2) ติดต่อนัดหมายผู้ให้สัมภาษณ์ และทำความเข้าใจถึงจุดมุ่งหมายในการวิจัยให้ ถูกต้องตรงกัน พร้อมกำหนดนัดหมายวันและเวลาในการสัมภาษณ์

2.3) เตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการสัมภาษณ์

2.4) ดำเนินการสัมภาษณ์ โดยใช้วิธีการจดบันทึกการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ(Key Informants) และการบันทึกเสียง

2.5) ตรวจสอบข้อมูลความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูลการสัมภาษณ์กับผู้ให้สัมภาษณ์ อีกครั้งหนึ่งภายหลังเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์

2.6) ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แล้วนำมาวิเคราะห์ พร้อมทั้งแยก ประเด็นจับประเด็นบางคำที่ไม่เกี่ยวข้องกับการวิจัยออก เพื่อให้ข้อมูลนั้นเป็นไปตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ลำดับขั้นตอนของการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ของผู้ให้สัมภาษณ์มาจัดลำดับข้อมูลที่สำคัญแต่ละคน เพื่อให้สามารถจำแนกข้อมูลได้อย่างเป็นระบบ

2. นำข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์มาวิเคราะห์ ร่วมกับข้อมูลทางเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แนวคิด ทฤษฎี บทความทางวิชาการ และผลงานวิจัยต่างๆ เพื่อนำมาสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำไปสู่ การเขียนรายงานสรุป

3. นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ร่วมกันอย่างเป็นระบบมาเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน เพื่อแสดง ความสำคัญของข้อมูลให้ มีความชัดเจนยิ่งขึ้นตามข้อเท็จจริงทั้งในเชิงเหตุผล และเขียนรายงานสรุป ที่ความตามหลักวิชาการ รายงานผลการวิเคราะห์ ข้อมูลการวิจัยด้วยพรรณนา การบรรยาย ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

1. แนวทางการพัฒนาการแปรรูปมันสำปะหลังในกรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนของตำบล บ้านฉาง อำเภอ บ้านฉาง จ.ระยอง

(1.1) แนวทางการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้มีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ผลวิจัยพบว่า ชุมชนตำบล บ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง ในบางปีการทำไร่มันสำปะหลังมีการประสบปัญหาาราคามันสำปะหลังตกต่ำ และพื้นที่ บริเวณชุมชนนั้น ติดกับโรงงานอุตสาหกรรม จึงมีแนวคิดริเริ่มเตรียมการรองรับปัญหาาราคามันสำปะหลังตกต่ำ และปัญหา เรื่องที่ดินทำไร่ลดลงในอนาคต ดังต่อไปนี้

- 1.แก้ไขปัญหาด้วยการวางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ให้เหมาะสม
- 2.ปรับลดการลงทุนการผลิต โดยใช้ปัจจัยการผลิตทดแทน และใส่ปุ๋ยเท่าที่พืชต้องการ ทำให้ลดค่าปุ๋ย และค่าแรงงานลงได้
- 3.หลีกเลี่ยงการเก็บเกี่ยวมันสำปะหลังในช่วงผลผลิตราคาตกต่ำ
4. การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตให้ผลผลิตมีคุณภาพดี เปอร์เซ็นต์แป้งสูง
5. กรณีที่ทำกินอยู่ติดเขตนิคมอุตสาหกรรม ใช้วิกฤตให้เป็นโอกาส โดยการขอใช้ที่ดินว่างเปล่าของ โรงงานมาปลูกมัน สำปะหลัง โดยไม่เสียค่าเช่า
- 6.ส่งเสริมการปลูกมันสำปะหลังเพื่อบริโภค ขยายพื้นที่ปลูกสู่ชุมชน เพื่อเพิ่มช่องทางการตลาดและเพิ่ม มูลค่าผลผลิต
- 7.รวมกลุ่มแปรรูปมันสำปะหลังเพื่อบริโภค อาศัยโอกาสจากการอยู่แหล่งโรงงานอุตสาหกรรมในการ เพิ่มช่องทางการจำหน่าย สินค้าแปรรูป
- 8.ปรับเปลี่ยนกิจกรรมบางส่วน เปลี่ยนมาทำการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในครัวเรือน เพื่อประหยัดค่าใช้จ่าย ในครอบครัว พัฒนาการแปรรูปมันสำปะหลังอื่นๆ

การดำเนินชีวิตชาวบ้าน ของ ศพก. ตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง นั้นมีแนวทางในการแปรรูปมัน สำปะหลัง นอกจากการแปรรูปเป็น แป้งมันสำปะหลัง มันเส้น มันทอด มันปรุงรส เฟรนช์ฟรายส์ แล้ว ยังมีการพัฒนาในเรื่อง ของบรรจุภัณฑ์สินค้ามันสำปะหลัง ซึ่งมีการพัฒนารูปแบบไปโดยตลอด และยังมีการขยายธุรกิจนี้ไปยังตลาดอื่น ซึ่งไม่ใช่เพียง

ตลาดในชุมชนเท่านั้น แต่มีการวางจำหน่ายตามงานสินค้าโอท็อป ตามบูทต่างๆ และถึงขั้นมีการวางแผนการขายไปไปยังต่างประเทศ จึงเห็นว่าการแปรรูปมันสำปะหลังที่แต่เดิมเป็นการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า แต่กลับเป็นอาชีพหลักของชุมชน

การขยายผลสู่ชุมชนและสังคม

ผลวิจัยพบว่า ผู้นำมีแนวคิดในการทำงานมีการพัฒนากระบวนการผลิตในอาชีพปลูกมันสำปะหลัง และการประกอบอาชีพ การเกษตร ใช้หลักการผสมผสานนำเทคโนโลยีการผลิตร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่ พื้นที่ลดลง ต้องเน้นคุณภาพ เพิ่มปริมาณผลผลิตต่อไร่ และการลดต้นทุนการผลิตให้ได้มากที่สุด เพื่อให้ได้กำไร สูงสุด ตลอดจนเป็นผู้มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ให้ความร่วมมือ เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และการเป็นผู้นำทั้งในระดับชุมชน ระดับตำบล และระดับอำเภอ จนเป็นที่รู้จักและยอมรับของเกษตรกรโดยทั่วไป สามารถเป็นเกษตรกรต้นแบบด้านการปลูกมันสำปะหลังมืออาชีพ

2. ปัจจัยใดที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาการแปรรูปของมันสำปะหลัง

(2.1) ภาวะผู้นำและการบริหารพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน การแปรรูปมันสำปะหลัง กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง ผลการวิจัยพบว่า จากการสัมภาษณ์ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง นั้นมีความคิดริเริ่มจากการที่ชุมชนได้ร่วมอบรมกับศูนย์วิจัยพืชไร่จังหวัดระยอง และกรมส่งเสริมการเกษตร ซึ่งได้ทดลองนำมันสำปะหลังเพื่อบริโภค มาแปรรูปเป็นมันสำปะหลังโดยการทอดแบบแห้ง คือ (เฟรนช์ฟรายส์) และมันสำปะหลังทอดปรุงรส จึงเป็นการจุดประกายความคิดว่า ในพื้นที่อำเภอบ้านฉาง มีการนำมันสำปะหลังพันธุ์ห่านาฮี , พันธุ์พิจิตร ๒ และ พันธุ์ระยอง ๒ อยู่ค่อนข้างมาก และจากการทำไร่มันสำปะหลังที่ผ่านมาราคามันสำปะหลังที่ได้รับไม่เคยมากกว่า ๓ บาท/กิโลกรัม และเนื่องการที่บริเวณใกล้เคียงส่วนมากเป็นพื้นที่โรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งโรงงานอุตสาหกรรมได้ทำการซื้อที่ของชาวไร่ในละแวกใกล้เคียงไว้เป็นส่วนมาก และนำพื้นที่ดังกล่าวปล่อยให้เกษตรกรเช่าปลูกมันสำปะหลังอีกทอดหนึ่ง จึงเกิดปัญหาว่า เกษตรกรไม่รู้ว่าจะถูกยกเลิกสัญญาเช่าเมื่อไหร่ เกษตรกรจึงร่วมกันคิดหาทางรับมือกับปัญหาที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต หากพื้นที่ทำไร่หมดไปชุมชนจะดำรงชีวิตกันอย่างไรให้มีอยู่มีกิน ทางชุมชนจึงวางแผน รวมกลุ่มการจัดตั้งกลุ่มเพื่อนำมันสำปะหลังมาแปรรูปมันสำปะหลัง เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับตัวเอง และเกษตรกรในพื้นที่จากการรวมตัวกันของสมาชิกศูนย์เรียนรู้เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าการเกษตรและสมาชิกแปลงใหญ่มันสำปะหลังในพื้นที่อำเภอบ้านฉาง ซึ่งได้ช่วยกันคิดวิเคราะห์ศึกษาหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาการผลิตมันสำปะหลัง จึงได้รวมตัวกันจดทะเบียนจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ศพก. โดยมี นางลัดดา ศิลาวาลิน เป็นประธานและนายทองเจือ ภาห้อย เป็นรองประธาน ได้ดำเนินกิจกรรมด้านการแปรรูปมันสำปะหลังแบบต่างๆออกสู่ตลาดและมีการขยายแปลงการผลิตมันสำปะหลังเพื่อบริโภคสู่สมาชิก ศพก. และสมาชิกแปลงใหญ่ วัดอุประสงค์หลักในการจัดตั้งกลุ่ม เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับสมาชิก และเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการแปรรูปมันสำปะหลังให้กับคนในชุมชน และปัจจุบันมีข้อมูลการเพิ่มผลผลิต ดังนี้

มันสำปะหลังโรงงาน ๑ กิโลกรัม ราคา ๒.๙๕ บาท

มันสำปะหลังเพื่อบริโภค ๑ กิโลกรัม ราคา ๑๐ บาท

มันสำปะหลังแปรรูป ๑ กิโลกรัม ราคา ๓๐๐ บาท

ตั้งนั้นแล้วหลังจากจำหน่ายสินค้าสู่ชุมชน และเริ่มมีคนรู้จักมากขึ้น และมีหน่วยงานต่างๆให้ความสนใจมาร่วมทดลองนำพันธุ์มันสำปะหลังเพื่อบริโภค ได้แก่ พันธุ์ห่านาที่ พันธุ์ระยอง ๒ และพันธุ์พิรุณ ๒ ต่อมาอาจารย์จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาตอนเข้าร่วมโครงการสมาคมเพื่อนชุมชน - ธรรมศาสตร์โมเดล ได้นำมันสำปะหลังสำหรับบริโภคไปวิเคราะห์เพิ่มเติม พบว่าพันธุ์ที่เหมาะสมแก่การแปรรูปมากที่สุด คือ พันธุ์ห่านาที่ (การสไลด์ทอดปรุงรส) ส่วนพันธุ์ ระยอง ๒ พบว่ามีความกรอบอร่อยเหมาะกับการทำเฟรนช์ฟรายด์ ในส่วนพันธุ์ห่านาที่พื้นที่ปลูกมีค่อนข้างมากกว่าพันธุ์ระยอง ๒ อนาคตคาดว่าจะขยายการผลิตสู่สมาชิก ศพก. และสมาชิกแปลงใหญ่มันสำปะหลังอำเภอบ้านฉาง เพื่อรองรับการผลิตมันสำปะหลังแปรรูปเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่คนในชุมชนต่อไป

(2.2) การจัดระเบียบองค์กรและปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน พบว่ามีการจัดระเบียบองค์กร และปัจจัยแห่งความสำเร็จ คือ การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ จากเดิมที่ผลิตเป็นแบบชาวบ้านธรรมดา ปัจจุบันได้รับงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐบาล และภาคเอกชนในการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ ได้แก่ บริษัทดาว เคมิคอล ประเทศไทย จำกัด สนับสนุนเครื่องบรรจุถุงสุญญากาศ และได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการสร้างสถานที่ผลิต ให้ปลอดภัยได้มาตรฐาน เพื่อเตรียมความพร้อมในการขอมาตรฐาน อ.ย. การบริหารจัดการการผลิตและการตลาดที่ดี (แผนการผลิตและการตลาด)

๑) การจำหน่ายหัวมันสด

มีการวางแผนการปลูกในช่วงระยะที่เหมาะสม ส่วนใหญ่ปลูกในช่วงต้นฤดูฝน ต้นมันสำปะหลัง ได้รับน้ำฝนจะมีการเจริญเติบโตสม่ำเสมอทำให้ผลผลิตได้ผลดี และช่วงเก็บเกี่ยวจะอยู่ในช่วงหน้าแล้งของปีต่อไป มีการวางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด โดยการประสานงานกับโรงงาน เพื่อทราบข้อมูล สถานการณ์การตลาดส่งออกต่างประเทศ ซึ่งเป็นตัวกำหนดราคารับซื้อมันสำปะหลัง จากโรงแปงมันสำปะหลัง นำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนการผลิตให้เหมาะสม และจากการเข้าร่วมอบรมโครงการต่างๆ กับกรมส่งเสริมการเกษตร ได้มีการจัดทำแผนการรายบุคคล (IFPP) โดยนำมาใช้ในการวางแผนการจัดการ ทั้งด้านการผลิตช่วง ระยะต่างๆ และการวางแผนการตลาดเกิดประโยชน์ในด้านการบริหารจัดการผลผลิต เงินทุน และวางแผนการ ผลิตในปีต่อไป

๒) การแปรรูปมันสำปะหลัง

นายทองเจือ ภูห้อย เป็นประธานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร และ ประธานแปลงใหญ่มันสำปะหลังตำบลบ้านฉาง ได้ดำเนินงานตามนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยให้เกษตรกรรายย่อยรวมกลุ่มเพื่อวางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ให้ความสำคัญกับในการบริหารจัดการแปลงตั้งแต่วางแผนการผลิต การแปรรูป และการเชื่อมโยงการตลาด โดยได้รวมกลุ่มกัน จัดทะเบียนจัดตั้งกลุ่ม วิสาหกิจชุมชน ศพก. บ้านฉาง เพื่อแปรรูปผลผลิตมันสำปะหลังเพื่อบริโภค ได้แบ่งพันธุ์ มันสำปะหลังออกเป็น ๒ ประเภท คือ พันธุ์มันสำปะหลังโรงงาน และพันธุ์มันสำปะหลังเพื่อบริโภคพันธุ์มันสำปะหลังโรงงาน ได้แก่ พันธุ์ระยอง ๕, พันธุ์ระยอง ๙, พันธุ์เกษตรศาสตร์ ๕๐, พันธุ์ห้วยบง ๖๐ เป็นต้นพันธุ์มันสำปะหลังเพื่อบริโภค ได้แก่ พันธุ์ห่านาที, พันธุ์พิรุณ ๒, พันธุ์ระยอง ๒ เป็นต้น เก็บเกี่ยว มันสำปะหลัง เมื่ออายุ ๑๐ - ๑๒ เดือน จะนำมาแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร ได้แก่ มันสำปะหลังทอดแบบแห้ง (เฟรนช์ฟรายส์) และ มันสำปะหลังสไลด์ทอดปจรรส เป็นต้นการใช้เทคโนโลยีในการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต

๑) การปรับปรุงบำรุงดิน

๑.๑) ปุ๋ยพืชสด ใช้ถั่วพรี และปอเทือง และไถกลบ ช่วยในการปรับปรุงดิน

๑.๒) การผลิต และการใช้ปุ๋ยหมัก ใส่ในอัตราไร่ละ ๕๐๐ กิโลกรัม พร้อมกับการไถพรวนดิน ช่วยในการปรับโครงสร้างดิน และช่วยเพิ่มอินทรีย์วัตถุในดิน

๒) การไถระเบิดดินดานโดยใช้ผาน ๓ เป็นการช่วยเพิ่มความลึกของหน้าดิน ช่วยให้มีมันสำปะหลังแทงหัวดีขึ้น ช่วยการดูดซึมน้ำและรักษาความชื้น

๓) การคัดเลือกพันธุ์ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ปลูก โดยได้รับคำแนะนำดูแลจากศูนย์วิจัยพืชไร่ระยอง

๔) การใส่ปุ๋ยเคมีตามค่าวิเคราะห์ดิน และการผสมปุ๋ยเคมีใช้เอง ช่วยลดต้นทุนการผลิต ประหยัดแรงงานและใช้ปุ๋ยในปริมาณที่น้อยลง

๕) การปลูกระยะที่เหมาะสม โดยพิจารณาพันธุ์ ขนาดพุ่มใบ และความอุดมสมบูรณ์ของดิน ดินมีความสมบูรณ์มากใช้ระยะปลูกห่าง

๖) การป้องกันกำจัดศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสาน การตรวจพยากรณ์การระบาดของศัตรูพืช การใช้สารชีวภัณฑ์ ในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช โดยเป็นแปลงพยากรณ์ของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนบ้านฉาง

(2.3) ปัจจัยด้านเงินทุน

ด้านเงินทุน ผลวิจัยพบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง ได้รับการสนับสนุนจากหลายฝ่ายหลายหน่วยงาน ไม่ว่าจะเป็นงบประมาณจากรัฐบาล ในการก่อตั้ง ศพก. กรมพัฒนาที่ดินเข้ามาดูแลเรื่องการตรวจวิเคราะห์ดินเรื่องปุ๋ยหมัก ชีวภาพ มีการสอนการฝึกอบรม ผู้นำและสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนก็จะเข้าร่วมการอบรมของ

สหกรณ์การเกษตร เข้ามาช่วยในเรื่องให้เราเป็นสมาชิกในการจำหน่ายปุ๋ยจะได้ทำการซื้อที่ถูกกว่าซื้อข้างนอก กรมชลประทานเข้ามาดูแลเกี่ยวกับเรื่องสภาพน้ำ บัญชีจังหวัดก็เข้ามาสอนเรื่องต้นทุนการผลิต การทำบัญชีครัวเรือน อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนจากภาคเอกชน กลุ่มโรงงานในนิคมอุตสาหกรรมพื้นที่ใกล้เคียง เช่น บริษัทนิคมเอเชีย บริษัทดาว ไทยนิคมยั่งยืน เป็นต้น ฉะนั้นแล้ว ผู้นำ , การจัดระเบียบองค์กร และเงินทุน จึงเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาการแปรรูปของมันสำปะหลัง

อภิปรายผล

จากการศึกษา เรื่อง แนวทางการพัฒนาการแปรรูปมันสำปะหลัง : กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง ผู้วิจัยอภิปรายผลการศึกษาตามข้อค้นพบแต่ละวัตถุประสงค์ ดังนี้

1) แนวทางการพัฒนาการแปรรูปมันสำปะหลัง จากผลการวิจัยพบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง มีการพัฒนาการแปรรูปมันสำปะหลัง จากปัญหาต่างๆของเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลัง เช่น ในเรื่องของปัญหาราคามันสำปะหลังตกต่ำ อีกทั้งการที่พื้นที่บริเวณชุมชนนั้นติดกับโรงงานอุตสาหกรรมซึ่งยอมทำให้ในอนาคตพื้นที่การปลูกมันสำปะหลังย่อมต้องเหลือน้อยลงทุกปี กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจึงมีแนวทางในการเตรียมการรองรับปัญหาราคามันสำปะหลังตกต่ำ และปัญหาเรื่องที่ดินทำไร่ลดลงในอนาคตดังต่อไปนี้ กล่าวคือ มีการแก้ไขปัญหาการผลิตมันสำปะหลังให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ปรับลดต้นทุนการผลิต หลีกเลี่ยงการเก็บเกี่ยวผลผลิตในช่วงที่ราคาตกต่ำ ทั้งจะต้องเพิ่มประสิทธิภาพผลผลิตให้มีคุณภาพดี ให้มีเปอร์เซ็นต์แป้งสูง ในกรณีที่ดินติดเขตอุตสาหกรรมมีการขอใช้ที่ดินว่างเปล่าของโรงงานในการปลูกมันโดยไม่เสียค่าเช่า ทั้งต้องส่งเสริมการปลูกมันสำปะหลังเพื่อบริโภค และที่สำคัญ คือรวมกลุ่มกันแปรรูปมันสำปะหลังเพื่อบริโภค เพิ่มช่องทางการจำหน่ายสินค้าแปรรูปจากแหล่งโรงงานอุตสาหกรรม สำหรับในการพัฒนาการแปรรูปมันสำปะหลังอื่นๆ นั้นมีแนวทางในการแปรรูปมันสำปะหลัง ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของ ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และอุทิศ สังขรัตน์ (2556) ได้ศึกษาสภาพการณ์ของวิสาหกิจชุมชนในเขตลุ่มทะเลสาบสงขลา ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ในเขตลุ่มทะเลสาบสงขลา และเพื่อหาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ในเขตลุ่มทะเลสาบสงขลา ผลการศึกษาสภาพการณ์ของวิสาหกิจชุมชนพบว่า ปัจจัยด้านการเมือง ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยทางด้านสังคม เอื้ออำนวยต่อผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในด้านปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน มีดังนี้ ปัญหาด้านการตลาด ปัญหาด้านบัญชีและการเงิน ปัญหาด้านการผลิต ปัญหาด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ปัญหาด้านการออกแบบ ผลิตภัณฑ์ และปัญหาต้นทุนการผลิต โดยแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน หน่วยงานภาครัฐเป็นหน่วยงานสำคัญของการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ทั้งในด้านการให้ความรู้ การพัฒนา

2) ปัจจัยใดที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาการแปรรูปของมันสำปะหลังจากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่จะส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาการแปรรูปมันสำปะหลัง :กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัด

ระยอง มีอยู่ด้วยกันสามประการ คือ 2.2.1 ภาวะผู้นำและการบริหารพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน 2.2.2 การจัดระเบียบองค์กรและปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน และ 2.2.3 ปัจจัยด้านเงินทุน

2.2.1 ภาวะผู้นำและการบริหารพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านฉางซึ่งเกิดจากการร่วมตัวกันของสมาชิกศูนย์การเรียนรู้เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรและสมาชิกแปลงใหญ่มันสำปะหลังในพื้นที่อำเภอบ้านฉางซึ่งได้รวมตัวกันจดทะเบียนจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ศพก. โดยมีนางลัดดา ศิลาวาลิน เป็นประธานและนายทองเจือ ภู้อย เป็นรองประธานนั้นมีผู้นำที่มีความคิดริเริ่มและทดลองนำมันสำปะหลังไปแปรรูป ไม่ว่าจะเป็นการทอดแบบแห้งเป็นเฟรนช์ฟรายส์ หรือมันสำปะหลังทอดปรุงรส แป้งมันสำปะหลัง เป็นต้น ซึ่งทำให้จากเดิมที่การขายมันสำปะหลังที่เคยขายได้นั้นไม่เคยมีราคาสูงกว่า ๓ บาทต่อ ๑ กิโลกรัมเลย ปัจจุบันสามารถเพิ่มรายได้จากมันสำปะหลังเหล่านี้ได้โดยปัจจุบันที่ราคามันสำปะหลังเพื่อบริโภคนั้นมีราคาถึงกิโลกรัมละ ๑๐ บาท และสำหรับมันสำปะหลังแปรรูปนั้นมีราคาถึง กิโลกรัมละ ๓๐๐ บาท ซึ่งเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับมันสำปะหลังไม่น้อย ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกลุ่มกล่าวคือเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับสมาชิกและสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการแปรรูปมันสำปะหลังให้กับคนในชุมชนได้ นอกจากนี้ ดังนี้จึงแสดงให้เห็นว่าปัจจัยที่สำคัญในแนวทางการพัฒนาการแปรรูปมันสำปะหลัง กรณีศึกษาของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยองนั้นก็คือ การมีภาวะผู้นำที่คิดริเริ่มในการจัดทำการบริหารพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนการนั่นเอง

2.2.2 การจัดระเบียบองค์กรและปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินงานของวิสาหกิจในการจัดระเบียบองค์กรนั้นซึ่งเป็นปัจจัยความสำเร็จของแนวทางการแปรรูปมันสำปะหลัง กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านฉาง กล่าวคือ นายทองเจือ ภู้อย ซึ่งดำรงตำแหน่งรองประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านฉาง มีการจัดการ การผลิตมันสำปะหลังและการตลาดที่ดี โดยมีการจำหน่ายหัวมันสด ซึ่งจะวางแผนการปลูกในช่วงที่ได้ผลผลิตดีที่สุดนั่นก็คือหน้าฝนเพื่อจะได้เก็บเกี่ยวผลผลิตในหน้าแล้งปีต่อไป มีการประสานงานกับทางโรงงานผู้รับมันสำปะหลังอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้ทราบราคาเพื่อนำข้อมูลมาวางแผนการตลาดต่อไป ส่วนสำหรับการแปรรูปมันสำปะหลังนั้นนายทองเจือ ภู้อย ได้มีการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ศพก.บ้านฉางเพื่อแปรรูปมันสำปะหลัง โดยมีการแบ่งพันธุมันสำปะหลังเพื่อบริโภค กับมันสำปะหลังโรงงานออกจากกันเพื่อวางแผนการผลิตและการตลาด ในเรื่องการเพาะปลูกมันสำปะหลังนั้นมีการใช้เทคโนโลยีในการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต เช่น การปรับปรุงบำรุงดินมีการใช้ปุ๋ยพืชสดในการปรับปรุงดิน มีการคัดเลือกพันธุ์ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ปลูก การป้องกันศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสาน เป็นต้นดังนั้นการจัดระเบียบองค์กรโดยผู้มีความรู้ความสามารถย่อมเป็นปัจจัยหนึ่งในความสำเร็จแนวทางการพัฒนาการแปรรูปมันสำปะหลัง

2.2.3 ปัจจัยด้านเงินทุน เป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในการเป็นแนวทางการพัฒนาการแปรรูปมันสำปะหลังเพราะในบางเรื่องในการพัฒนาให้ดีกว่าเดิม ย่อมต้องเพิ่มทุนการผลิตเช่นในเรื่องของเทคโนโลยีทุนแรงหรือหีบห่อสินค้าบางประเภทจากรัฐบาล ในการก่อตั้ง ศพก. กรมพัฒนาที่ดินเข้ามาดูแลเรื่องการตรวจวิเคราะห์ดินเรื่องปุ๋ยหมัก ชีวภาพ มีการสอนการฝึกอบรม ผู้นำและสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนก็จะเข้าร่วมการอบรมของ สหกรณ์การเกษตร เข้ามาช่วยในเรื่องให้เราเป็นสมาชิกในการจำหน่ายปุ๋ยจะได้ทำการซื้อที่ถูกกว่าซื้อข้างนอก กรมชลประทานเข้ามาดูแลเกี่ยวกับเรื่องสภาพน้ำ บัญชีจังหวัดก็เข้ามาสอนเรื่องต้นทุนการผลิต การทำบัญชีครัวเรือน อีกทั้ง ยังได้รับการสนับสนุนจากภาคเอกชน กลุ่มโรงงานในนิคม

อุตสาหกรรมพื้นที่ใกล้เคียง เช่น บริษัทนิคมเอเชีย บริษัทดาว ไทยนิคมยั่งยืน เป็นต้น ดังนั้นแนวทางในการพัฒนาการแปรรูปมันสำปะหลังย่อมปฏิเสธไม่ได้ว่าปัจจัยด้านเงินทุนเองก็สำคัญเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของ นงนุช อิมเรือง และสถาพร มงคลศรีสวัสดิ์ (2554) ได้ทำการศึกษาจุดกำเนิดการบริหารจัดการ ปัจจัยแห่งความสำเร็จและพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมบ้านห้วยหลึม โดยการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งผู้นำกลุ่มที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมทั้งตัวแทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ผลการศึกษาพบว่า วิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมบ้านห้วยหลึม เกิดขึ้นจากการรวมตัวของสตรีที่มีฝีมือในการทอผ้าไหม เพื่อหารายได้เสริมจากฤดูทำนา ประกอบกับชุมชนมีสภาพพื้นที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการทำเกษตรกรรมเท่าที่ควรส่งผลให้ประชาชนหันมาทอผ้าไหมเป็นอาชีพเสริมเพิ่มมากขึ้น การบริหารจัดการกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็น ด้านการดำเนินงาน ด้านการผลิต ด้านการตลาด และด้านเงินทุน เป็นไปอย่างมีระบบ แต่ด้านเงินทุนมีข้อจำกัดของแหล่งเงินทุนที่มีผลต่อปัจจัยการผลิต ปัจจัยแห่งความสำเร็จของกลุ่มจะมาจากการบริหารจัดการกลุ่มที่มีประสิทธิภาพในทุกขั้นตอน โดยเฉพาะขั้นตอนการผลิตที่กลุ่มมีสมาชิกที่มีทักษะฝีมือการผลิตที่ได้มาตรฐาน ผลิตภัณฑ์ที่ออกมาจึงมีคุณภาพ พร้อมกันนั้นกลุ่มก็มีกระบวนการเรียนรู้ด้านต่างๆ อยู่ตลอดเวลา มีการเชื่อมโยงเครือข่ายในด้านต่างๆ ตลอดจนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของกลุ่ม ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนการบันทึกตลาดผ้าไหมมัดหมี่ลายต่างๆ ลงในสื่อ เพื่อเป็นหลักฐาน ถ่ายทอดให้ลูกหลานได้ศึกษาเรียนรู้ถึงภูมิปัญญาอันล้ำค่าของบรรพบุรุษ ประกอบกับมีการพัฒนาความรู้ของคณะกรรมการกลุ่มและสมาชิกกลุ่ม ในด้านการผลิต การตลาด ให้เพิ่มมากขึ้น เพื่อที่จะพัฒนาและสามารถแข่งขันกับวิสาหกิจกลุ่มอื่นได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการวิจัย “แนวทางการพัฒนาการแปรรูปมันสำปะหลัง : กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง” ครั้งนี้ พบว่า มีประเด็นสำคัญ ที่ควรเสนอแนะไว้ ดังนี้ การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพกับกลุ่มตัวอย่างเฉพาะ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปมันสำปะหลัง: กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง” เท่านั้น และเพื่อให้ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ ประโยชน์กับชาวบ้านที่ประสบปัญหา หรือผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ ได้ ในการวิจัยครั้งต่อไปจึงควรศึกษากลุ่มพืชทางการเกษตรหรือการ แปรรูปกลุ่ม อื่น ๆ ในเชิงปริมาณร่วมด้วย และเนื่องจากงานวิจัยในครั้งนี้ พบว่าปัญหาหลักของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูป มันสำปะหลัง : กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตำบลบ้านฉาง อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง คือ ด้านการเงิน รองลงมาคือการตลาด และการผลิต ดังนั้นในการทำวิจัย ครั้งต่อไปจึงควรเปรียบเทียบปัญหาที่ชุมชนต่างพื้นที่จะได้ทราบว่าปัญหาหลักของ วิสาหกิจชุมชนคืออะไร และอาจนำแนวคิดการจัดการโซ่อุปทานจากหลายส่วน มาเชื่อมโยงสร้างตัวแบบการดำเนินงาน ซึ่งเป็นหา แนวทางร่วมกันในการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2556). คู่มือปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร การพัฒนาองค์กรเกษตรกร วิสาหกิจชุมชน และเครือข่าย, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด
- กล้าณรงค์ ศรีรอด และคณะ. (2550), สถานภาพการผลิตหัตถ์น้ำมันสำหรับและคุณภาพหัตถ์น้ำมันสำหรับ การผลิตเอทานอลเพื่อเป็นเชื้อเพลิง, กรุงเทพฯ
- (2556). คู่มือปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร การวิเคราะห์สถานการณ์ ด้านการเกษตร. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด
- จงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และอุทิศ สังข์รัตน์. (2557). “แนวทางการพัฒนาการดำเนินงาน ของวิสาหกิจชุมชนในเขตลุ่มทะเลสาบสงขลา”วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ 10, หน้า 97-122.
- วิชชัย สุจริตวรกุล. (2555). “การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนด้านการผลิตลำไย อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร” ในการประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 2 อาคารสัมมนา 1-2 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช หน้า 250-251
- นงนุช อิ่มเรือง. (2554). “แนวทางการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมบ้านห้วยหลิม” (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต), สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่นวารสารการบริหารท้องถิ่น หน้า 1-15
- เรืองวิทย์ ลิ้มปนาท. (2545). รายงานการวิจัยเรื่อง ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจชายฝั่งทะเล 2525 ชลบุรี คณะวิทยาศาสตร์เศรษฐกิจชายฝั่งทะเล ภาคตะวันออกก่อน พ.ศ. 2525. ชลบุรี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วัชรวิทย์ เกศบุรมย์. (2552). “การดำเนินงานกิจกรรมวิสาหกิจชุมชนน้ำพริกเผาคำแสนราช ตำบลแสนสุข อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี”
- (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต ไม้ได้ตีพิมพ์), สาขาวิชาการบริหารธุรกิจ
- บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น, อุบลราชธานี.
- ศุภกิจ นิมมานนรเทพ. (2522), น้ำมันสำหรับ: อดีต ปัจจุบัน และอนาคตยังสดใสกรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มิตรสยาม
- สัจจา บรรจงศิริ และบุญญฤทธิ มุ่งจงกลาง. (2551). การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.